

1.2. Концептуальна сутність, основні функції і завдання зовнішньої політики України

План

1. *Концептуальна сутність зовнішньої політики України.*
2. *Головні типи зовнішньої політики держави.*
3. *Базові принципи зовнішньополітичних пріоритетів України.*
4. *Основні функції і завдання зовнішньої політики України.*
5. *Етапи формування зовнішньополітичних пріоритетів держави.*

Невід'ємною і надзвичайно важливою складовою функціонування будь-якого державного механізму, обов'язковим атрибутом незалежної держави, поряд з наявністю певної території, кордонів, етносу, мови, системи влади, є її зовнішньополітична діяльність.

На початку 90-х років незалежність нашої держави визнали понад 130 країн світу, а 106 країн налагодили з нею дипломатичні відносини. Україну як незалежну суверенну державу нині визнають 174 країни світу і 171 встановила дипломатичні відносини. Дипломатичний корпус в Україні налічує майже 2500 працівників, зокрема 1214 фахових дипломатів.

У геополітичному просторі сучасності Україна корелюється як незалежна європейська держава, що творить зовнішню політику на засадах міжнародного права і спрямовує її на захист національних інтересів. Вона вважає свою територію неподільною і недоторканною, не

має жодних територіальних претензій до будь-якої держави і такого самого ставлення вимагає до себе та захищає власні національні інтереси. **Базовим принципом української політики є рівноправність, суверенна рівність та взаємоповага інших держав.**

Концептуальна сутність зовнішньої політики України полягає в діяльності держави на міжнародній арені для регулювання відносин з іншими державами, міжнародними організаціями та можливість захищати суверенні права України, забезпечувати реалізацію національних інтересів, відстоювати права своїх громадян в інших країнах світу, формувати і відстоювати позитивний імідж на міжнародній арені, використовувати можливість членства в ООН для реалізації *міжнародно-правових принципів: державного суверенітету, незастосування сили, непорушності кордонів, територіальної цілісності, самовизначення націй та народів, співробітництва, невтручання у внутрішні справи інших держав тощо.*

Потреба у виникненні окремого типу політики (зовнішньої) пояснюється тим, що держава лише за допомогою внутрішньої політики неспроможна задовольнити всі свої інтереси та потреби. ***Зовнішня політика є фактично загальним курсом держави поза національними кордонами, тобто у сфері, де вона позбавлена суверенітету, за допомогою якого держава регулює відносини з іншими державами і народами та задовольняє свої національні інтереси.***

Зовнішня політика спрямована на обстоювання економічних, культурних та будь-яких інших інтересів держави, хоч її політичні цілі їм не завжди тотожні. Політичні відносини досить специфічні з огляду на завдання, які постають перед владою держави у цій сфері діяльності:

- забезпечення фундаментальних національних інтересів, які у політичному розумінні насамперед пов'язані з інтересами самозбереження держави і підтримання суверенітету її влади (тобто національної безпеки);
- встановлення та підтримання сталого впливу на інших учасників міжнародних відносин, щоб реалізувати будь-які національні інтереси за посередництва міжнародних відносин;
- боротьба за місце в ієрархії учасників міжнародних відносин, що дає змогу реалізувати значно ширше коло інтересів та визначальним чином впливати на характер і зміст регіональних чи глобальних суспільних процесів.

Зовнішня політика держави є процесом вибору цілей та засобів діяльності влади, спрямованої на реалізацію національних інтересів у міжнародному середовищі, й впливає зі співвідношення параметрів її внутрішнього та зовнішнього середовищ⁴.

До найпоширеніших принципів і типів визначень зовнішньої політики, закріплених у політичних науках, належать такі:

1. Зовнішня політика впливає з внутрішньої, поза-як вона є проявом однієї з двох найважливіших функцій суверенної національної влади – зовнішньої. Ця інтерпретація впливає з гіпотези про те, що власне внутрішні відносини в державі, її стан та рівень могутності роблять державу активним чи пасивним учасником міжнародних відносин, визначаючи її можливості та інтереси. З огляду на це, міжнародні відносини слід розглядати як своє-

⁴ Мальський М.З., Мацяк М.М. Зовнішня політика: основи теорії. Львів: Ліга-Прес, 2017. С.13.

рідне і логічне продовження внутрішніх явищ і процесів, що перетинають кордони держав.

2. *Зовнішня політика є автономною від внутрішньої через її виразну особливість.* Це твердження випливає з факту нетотожності внутрішнього та зовнішнього середовищ держави. Перше централізоване та підлягає суверенній владі національних державних інституцій, а друге – децентралізоване та незалежне від їх волі. Вона залежить від ступеня адаптації держави до середовища, у якому діють подібні до неї, кожна з яких керується переважно власними національними інтересами.

3. *Зовнішня політика існує паралельно з внутрішньою, оскільки впливає із зовнішніх національних інтересів, не тотожних із внутрішніми.* Сутність зовнішніх інтересів держави впливає із стану міжнародної системи, яка створює певні можливості та обмеження для діяльності держави, тим самим визначаючи коло її політичних інтересів. З цієї точки зору зовнішня і внутрішня політика держави визначаються принципово різними інтересами, оскільки їх зміст всередині держави зовсім не відповідає загрозам і викликам глобальної міжнародної системи. Між зовнішньою і внутрішньою політикою держави функціонують складні механізми взаємодії, природу яких до цього часу ще повністю не з'ясовано⁵.

Якщо вести мову про класифікацію концепцій зовнішньої політики, то слід зазначити, що вона є однією з найбільш значних проблем теорії зовнішньої політики сучасності. Досліджуючи ці питання, М.З. Мальський і М.М. Мацях спираються на сучасні класифікаційні схе-

⁵ Там само. С.14-17.

ми зовнішньої політики, запропоновані Дж. Розенау, Й. Беллерсом та Я. П'єтрасем⁶.

Зокрема Й. Беллерс формує чотири типи зовнішньої політики, а саме:

1. *Місіонерська* політика визначається нормативними цілями та дезінтегративними методами. Держава прагне нав'язати іншим державам певні правила поведінки, власні моральні, ідеологічні чи релігійні цінності, власний суспільний устрій тощо. У разі будь-якого супротиву з боку об'єкта дій вона схильна до тиску, шантажу, погроз, збройного насильства та інтервенції.

2. *Ліберальна* політика формується на перетині анархістських цілей та інтегративних методів. Її змістом є намагання держави зберегти власну свободу дій, не допустити впливу з боку інших держав, послуговуючись дипломатичними засобами.

3. *Пацифістська* політика виникає на перетині нормативних цілей та інтегративних методів. Вона спрямована на запровадження міжнародного порядку, але принципово заперечує у взаємодіях держав будь-які силові засоби.

4. *Тоталітарна* політика впливає з анархістських цілей та пов'язана із застосуванням дезінтегративних методів. Вона жорстока та безоглядна, оскільки держави послідовно відкидають будь-який міжнародний порядок і не зупиняються перед застосуванням сили для досягнення мети.

У свою чергу Я. П'єтрась виділяє три типи політичної адаптації до стану зовнішньої політики:

1. *Пасивна адаптація* держави полягає у сприйнятті впливу міжнародного середовища та підпорядкування

⁶ Там само. С.21-24.

власної політики зовнішнім впливам. Така адаптація впливає зі слабкості держави або визнання вищості інтересів розвитку над ідентичністю.

2. *Активна адаптація* полягає у перетворенні міжнародного середовища відповідно до інтересів держави, підпорядкуванні інших держав своєму впливові, нав'язуванні їм власних цінностей, інтересів та цілей. Активну зовнішню політику здійснюють держави, що спираються на значну могутність або визнають інтереси ідентичності пріоритетними щодо інших.

3. *Креативна адаптація* є певним компромісом щодо двох попередніх типів. Вона ґрунтується на фільтруванні впливів міжнародного середовища, тобто держава сприймає від нього лише те, що вважає слушним та необхідним. Така політика є спробою конвергенції внутрішнього і зовнішнього середовищ через досягнення асиметрично розташованих пунктів рівноваги між ними. Її здійснюють держави із середнім (чи асиметричним) силовим потенціалом, політичні еліти яких намагаються зберегти фундаментальні національні цінності й водночас сприяти розвиткові та модернізації суспільних структур.

Дж. Розенау визначає чотири можливі типи зовнішньої політики держави, а саме:

1. *Слабка зовнішня політика* впливає із загальної слабкості держави та полягає у її підпорядкуванні впливові міжнародного середовища. Підтримання внутрішніх структур держави здійснюється через узгодження їхньої діяльності із зовнішніми впливами.

2. *Агресивна політика* держави у міжнародному середовищі спирається на достатній для його зміни рівень могутності й впливає з незадоволення правлячої полі-

тичної еліти міжнародним порядком та статусом держави у ньому.

3. *Активна зовнішня політика* є наслідком прагнення держави одночасно змінювати своє внутрішнє та міжнародне середовища, досягаючи динамічної рівноваги між ними.

4. *Консервативна політика* є оптимальною зовнішньою політикою, яка ґрунтується на вже досягнутому пункті рівноваги між середовищами, який держави намагаються зберегти. Політичні еліти спрямовують свої зусилля на те, щоб зберегти status quo, розглядаючи будь-які його зміни як такі, що загрожують їхнім інтересам.

Кожен із наведених вище наукових підходів має право на існування. Безумовно, що діалектика життя вносить доповнення, виділяє нові особливості різних сторін зовнішньополітичної діяльності. Своє бачення проблем єдності зовнішньої і внутрішньої політики держави у процесі глобалізації та європейської інтеграції обґрунтовує С.В. Віднянський – відомий історик, науковець, дослідник різних аспектів зовнішньої політики України⁷.

Зазначимо, що **сутність зовнішньої політики України** досить зрозуміло виписана в нормативно-правових документах, що регулюють зовнішньополітичну діяльність⁸. В них зокрема даються такі визначення:

⁷ Віднянський С.В. Проблема єдності зовнішньої і внутрішньої політики України у процесі глобалізації та європейської інтеграції // Україна в історії Європи XIX — початку XXI ст.: історичні нариси / за ред. С. В. Віднянського. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2020. С. 581-625.

⁸ Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>; Закон України «Про основні напрями зовнішньої політики України» від 02.07.1993р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3360-12>

I. Прикордонні держави – найближче зовнішнє середовище, від взаємодії з яким безпосередньо залежить мир і стабільність по всій периферії кордонів України, її нормальний внутрішній розвиток, безперешкодне і широке спілкування із зовнішнім світом.

Першочерговим завданням у цій сфері є укладання повномасштабних договорів про добросусідство і співробітництво з усіма прикордонними державами з метою остаточного підтвердження існуючих державних кордонів, створення атмосфери взаємної поваги і довіри, розбудови дружніх і взаємовигідних партнерських відносин у всіх галузях. Необхідно вести лінію на розширення і вдосконалення правових підвалин співробітництва з цими державами, приділяючи особливу увагу створенню ефективних механізмів попередження та мирного врегулювання конфліктів або спорів.

Зовнішньополітичні зусилля мають бути постійно спрямовані на те, щоб прикордонні держави утворювали навколо України надійну смугу миру і стабільності. **В цьому контексті кожна прикордонна держава є стратегічним партнером України.**

У зв'язку з особливостями історичного розвитку і специфікою геополітичного і гео економічного положення України стратегічними зовнішньополітичними пріоритетами стала європейська та євроатлантична інтеграція. Україна враховує, що західним державам належить провідна роль у сучасній міжнародній системі, зокрема у всесвітньому економічному комплексі і в міжнародних інституційних механізмах управління глобальними і регіональними процесами.

В цьому контексті особливе значення для України мають відносини із Європейським Союзом та Сполуче-

ними Штатами Америки як країною, політика якої суттєвим чином впливає на розвиток міжнародних подій.

II. **Географічно близькі** держави разом з деякими прикордонними країнами є своєрідним мостом між Україною і Заходом Європи. Україна прагнучим до розвитку з ними повномасштабних дружніх відносин. Співробітництво з географічно близькими державами розширюватиме смугу стабільності і миру навколо України, сприятиме її утвердженню як впливової європейської держави, торуватиме шляхи до широких політичних, економічних, культурних, наукових, гуманітарних відносин з Центральною, Північно-Східною і Південно-Східною Європою.

Розгалужені і стабільні відносини України з географічно близькими державами є необхідною умовою повноцінного інтегрування України у сім'ю європейських народів, її активної участі в регіональному і субрегіональному співробітництві.

Згідно з міжнародним правом головні принципи міждержавної взаємодії такі:

Принцип суверенної рівності держав, за яким всі держави є рівноправними членами міжнародного співтовариства незалежно від розбіжностей політичного, економічного, соціального чи іншого характеру. Кожна держава зобов'язана поважати суверенітет інших учасників МВ, тобто їхнє право в межах власної території здійснювати законодавчу, виконавчу і судову владу без будь-якого зовнішнього втручання, а також проводити самостійну зовнішню політику. Оскільки держави є рівноправними суб'єктами міжнародних взаємодій, усі вони мають принципово однакові права й обов'язки. Так, всі країни повинні виконувати свої міжнародні зобов'язан-

ня й жити в мирі з іншими державами. Коли ж у взаємовідносинах немає рівності, то вони базуються не на угодах, а на відвертому або прихованому підпорядкуванні.

Принцип невтручання у внутрішні справи, який тісно пов'язаний із попереднім принципом, накладає на всі держави зобов'язання не втручатися безпосередньо чи опосередковано з будь-яких причин у справи, що належать до внутрішньої компетенції інших держав. Варто зазначити, що деякі події, які відбуваються в межах території держави, можуть розцінюватися як такі, що не належать винятково до внутрішньої компетенції останньої. Якщо Рада безпеки ООН, наприклад, констатує, що певні явища загрожують міжнародному миру і безпеці, то вони перестають бути суто внутрішньою справою цієї держави, і дії Організації Об'єднаних Націй щодо них будуть правомірними.

Принцип незастосування сили або загрози силою у міжнародних відносинах, який вимагає від держав утримуватися від силових методів, агресії та війни у зовнішній політиці. Статут ООН визнає правомірність застосування сили тільки у двох випадках: 1) для самооборони, якщо стався збройний напад на державу (ст. 51); 2) за рішенням Ради Безпеки ООН у випадку загрози миру, будь-якого порушення миру або акту агресії (ст. 42). Стаття 51 Статуту ООН прямо виключає застосування збройної сили однією державою проти іншої у разі проведення останньою економічних або політичних заходів.

Принцип територіальної цілісності (недоторканності) держав виключає насильне загарбання або зміну приналежності територій інших країн, а також забороняє протиправне використання іноземних територій (наприклад для незаконного транзиту товарів) або

завдання їм шкоди (як-от хижацька експлуатація природних ресурсів).

Принцип непорушності (недоторканності) державних кордонів є логічним продовженням попереднього принципу та полягає у міжнародно-правовому визнанні існуючих кордонів, у відмові від будь-яких зазіхань на них. Він є підставою для заперечення будь-яких територіальних домагань.

Принцип рівноправності та самовизначення народів і націй, за яким кожна держава зобов'язана поважати право народів вільно визначати свій політичний статус і здійснювати економічний, соціальний і культурний розвиток. У Декларації про принципи міжнародного права 1970 р. зазначається: «Створення суверенної і незалежної держави, вільне приєднання до незалежної держави або об'єднання з нею, або встановлення будь-якого іншого політичного статусу, вільно визначеного народом, є формами здійснення цим народом права на самовизначення». Слід відмітити, що право самовизначення не зникає, якщо нація утворила власну державу або ввійшла до складу федерації. Самовизначення не повинно здійснюватися із сепаратистських позицій всупереч принципам територіальної цілісності та непорушності кордонів суверенних держав. Водночас останні на своїх територіях зобов'язані створювати відповідні умови для розвитку самобутності етнічних, мовних та релігійних меншин.

Принцип мирного вирішення міжнародних спорів, відповідно до якого всі учасники МВ вирішують свої суперечки мирними засобами таким чином, щоб не піддавати загрозі міжнародний мир, безпеку і справедливість.

Принцип поваги до прав людини, який вимагає від держав, незалежно від їх політичних, економічних, соціальних систем та рівня розвитку, дотримуватись закріплених міжнародно-правовими документами прав усіх індивідів незалежно від їхньої расової, етнічної, статеві, мовної, релігійної чи іншої приналежності.

Принцип сумлінного виконання міжнародних зобов'язань, відповідно до якого кожна держава зобов'язана добросовісно виконувати свої зобов'язання, що випливають із загальноновизнаних норм і принципів міжнародного права, а також із міжнародних договорів або інших угод, які відповідають міжнародно-правовим нормам. Відповідно до Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1968 р. кожен чинний договір обов'язковий для його учасників і повинний ними сумлінно виконуватися. Більше того, учасник не може посилатися на свої внутрішні закони та інші акти в якості виправдання для невиконання ним договору.

Принцип міжнародного співробітництва, який зобов'язує держави співпрацювати одна з одною у різноманітних сферах (безпековій, торговельно-економічній, культурній, гуманітарній тощо) незалежно від їх політичних та соціально-економічних систем. Дотримання цього принципу є дуже важливим для підтримки міжнародного миру і безпеки. Крім того, сьогодні абсолютна більшість країн не в змозі поодиноці вирішувати не тільки міжнародні, але й деякі свої внутрішні проблеми.

Принцип взаємного інтересу, в основі якого лежить політика балансу інтересів держав, яка прийшла на зміну політиці балансу сил. Баланс інтересів можливий на основі загальних для всіх країн потреб та зацікавлень, таких, як збереження людства через запобігання ядерної

війни або екологічної катастрофи, чи створення сприятливих умов для розвитку міжнародної торгівлі.

Базові функції і завдання зовнішньої політики є надзвичайно різноманітними. Це передусім:

- підвищення авторитету і зміцнення міжнародних позицій держави;
- забезпечення національної безпеки країни, її територіальної цілісності і недоторканості;
- створення сприятливих міжнародних умов для успішної реалізації внутрішньополітичних цілей і завдань;
- активне співробітництво і взаємодія з усіма суб'єктами світового політичного процесу з метою реалізації загальнолюдських інтересів, насамперед збереження цивілізації;
- участь у міжнародних інтеграційних процесах, зокрема у сфері економіки, у міжнародному поділі праці і пов'язаному з ним обміні товарами, сировиною, технологіями, науково-технічними винаходами і духовними цінностями.

Українська держава реалізує зовнішню політику на таких засадах:

1. Україна здійснює відкриту зовнішню політику, розбудовує свої двосторонні та багатосторонні відносини з іншими державами та міжнародними організаціями на основі принципів добровільності, взаємоповаги, рівноправності, взаємовигоди, невтручання у внутрішні справи, уникаючи залежності від інших держав.

2. Україна не висуває територіальних претензій до сусідніх держав і не визнає жодних територіальних претензій до себе, неухильно додержується міжнародних стандартів прав і свобод людини, забезпечує права і сво-

боди національних меншин, які проживають на її території.

3. Україна керується принципом примату права в зовнішній політиці, визнаючи пріоритет загально-визнаних норм міжнародного права перед нормами внутрішньодержавного права.

4. Україна застосовує свої Збройні сили у випадках збройної агресії проти неї та будь-яких інших збройних зазіхань на її територіальну цілісність та недоторканність державних кордонів або при виконанні своїх міжнародних зобов'язань.

Сучасні пріоритети зовнішньої політики України пройшли довгий процес формування у доволі складних міжнародних умовах, коли наша держава на зорі незалежності була змушена доводити свою здатність бути гідним гравцем на міжнародній арені, завойовувати авторитет у міжнародних організаціях, захищати власні інтереси у зовнішньополітичній сфері.

Базовими пріоритетами зовнішньої політики України визначено:

- захист державного суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності державних кордонів;
- європейська та євроатлантична інтеграція;
- створення міжнародної коаліції на підтримку України за повернення анексованих територій;
- посилення міжнародної торгівлі і інвестиційної привабливості та інше.

В умовах розбудови незалежної української держави формування нових рівноправних відносин з іншими країнами, забезпечення суверенітету, здійснення інтеграції в європейські структури, виважена геостратегія відіграватимуть вирішальну роль.

Вагомим фактором реалізації зовнішньої політики України є її географічне положення. В ракурсі геополітики вона займає на Євразійському континенті винятково важливе, багато в чому унікальне місце, яке часто визначається поняттями «географічний центр Європи», «перехрестя між Сходом і Заходом».

Сьогодні молода українська держава формує власний національний геополітичний простір, свою геостратегію, вирішує широке коло проблем сучасного геополітичного вибору. І від того, якими будуть зовнішні відносини України, передусім з країнами-сусідами, багато в чому залежатиме майбутнє нашої держави.

По-перше, природою та історією Україні визначено існувати і розвиватися на межі трьох традиційних цивілізацій – православної, західної та ісламської. Ця поліцивілізаційна природа української державності одночасно створює для неї великі загрози та унікальні можливості.

По-друге, геополітичне, геочивілізаційне положення України створює сприятливі передумови її суб'єктивації у світовій політиці в якості важливого компонента, тим самим сприяючи реалізації її інтегративної місії возз'єднання континенту.

Стратегічно важливим є геопросторове положення України в європейському геополітичному просторі, оскільки вона має потенційно високий рівень транзитності в центральній частині Європи.

По-третє, Україна має один з найвищих у Євразії показників центральності – якщо взяти всю множину країн регіону, то тільки Росія і Китай мають більше сусідів. Особливо бажані для держави добросусідські економічні зв'язки з Польщею (вихід на ЄС), Росією (шляхи в Азію,

важливі ринки сировини і збуту) і Туреччиною (вихід через Босфор і Дарданелли у Світовий океан).

Протягом років незалежності основні зусилля зовнішньої політики спрямовуються на:

- досягнення міжнародного визнання України;
- утвердження міжнародної правосуб'єктності України;
- захист територіальної незалежності та реінтеграція Криму і Донбасу;
- налагодження рівноправних відносин з іншими державами;
- зміцнення позицій України на міжнародній арені в глобальному вимірі сучасності;
- захист національних інтересів у співпраці з ЄС і НАТО в нових умовах світоустрою;
- забезпечення національної безпеки на основі формування поясу стабільності навколо кордонів України в умовах війни на Донбасі і неконтрольованих міграційних процесів в Європі.

Перший етап формування зовнішньополітичних пріоритетів, який охоплює період 1992-2002 років, основним завданням визначив забезпечення її визнання іншими країнами світу, встановлення з ними дипломатичних відносин, розбудову договірно-правової бази та розвиток рівноправного співробітництва, забезпечення міжнародного визнання державних кордонів і територіальної цілісності України, відкриття дипломатичних представництв за кордоном.

Чітке дотримання Україною своїх міжнародно-правових зобов'язань та норм міжнародного права, передбачувана та орієнтована на результат зовнішня політика привели до того, що нашу країну почали розглядати як

один з вагомих факторів забезпечення безпеки і стабільності в регіоні та Європі в цілому, – відзначає С.В. Віднянський⁹. Він пропонує таку періодизацію зовнішньої політики України на шляху євроінтеграції:

Протягом першого періоду (1992-2002 рр.) формування пріоритетів зовнішньої політики України зародився курс на євроінтеграцію. Так, у червні **1994 року** було підписано Угоду про партнерство та співробітництво між Україною та Європейським Союзом, яка набула чинності у **1998 році**; у вересні **1995 року** Україна стала повноправним членом Ради Європи; у червні **1996 року** було затверджено Стратегію інтеграції до ЄС. Україна стала повноправним членом Центральноевропейської ініціативи – впливової регіональної організації, що об'єднує сьогодні 17 країн; у липні **1997 року** було підписано Хартію про особливе партнерство між Україною та Організацією Північноатлантичного договору, в якій країни НАТО визнали нашу країну невід'ємною частиною нових демократій Центрально-Східної Європи.

Другий етап в історії зовнішньої політики України, який охоплює період **2002-2004 років**, був позначений суперечливими тенденціями. У цей період європейський вектор зовнішньої політики України поступово перетворювався на пріоритетний, а курс на європейську та євроатлантичну інтеграцію – на ключову стратегічну ідею розвитку українського суспільства замість утопічних уявлень про швидке входження в Європу. У процесі реалізації на-

⁹ Віднянський С.В. Проблема єдності зовнішньої і внутрішньої політики України в процесі глобалізації та європейської інтеграції // Україна в історії Європи XIX — початку XXI ст.: історичні нариси / за ред. С. В. Віднянського. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2020. С. 581-625.

ціональних інтересів України відбувався не лише розвиток співробітництва з європейськими країнами на міждержавному двосторонньому рівні, а й поглиблювалися відносини із загальноєвропейськими інтеграційними структурами.

Усе це свідчило про вичерпання можливостей багатовекторної політики. Зовнішня політика України демонструвала тенденцію, спрямовану не стільки на перспективу, скільки на вирішення поточних питань.

Проблеми євроінтеграційної політики нашої держави у контексті розширення Європейського Союзу набувають значної актуальності. Саме тому минулі і наступні хвилі розширення ЄС мають безперечне значення для України, оскільки від того, як вони відбуватимуться, залежатиме подальша стратегія розширення ЄС, і, відповідно, шанси євроінтеграційної політики нашої держави на успішну реалізацію.

Третій етап формування зовнішньополітичних пріоритетів й активізації євроінтеграційної спрямованості охоплює період 2004-2010 років.

Четвертий етап зовнішньополітичної діяльності України охоплює **2010-2014 роки**. Підписання так званих Харківських угод 2010 року щодо продовження базування Чорноморського флоту Росії в Севастополі до 2040 року, а також відмова підписати підготовлену спільно з ЄС нову посилену Угоду (про асоціацію) спровокували Революцію гідності – Майдан 2013 року.

Саме в цей період активізувалась зовнішньополітична діяльність у напрямі виконання Угоди про партнерство і співробітництво з ЄС. Тривала підготовка нової посиленої Угоди з 2007 року, яка у 2014 році отримала назву «Угода про асоціацію України з ЄС» після її прийняття того ж року.

2014–2021 роки можна назвати етапом становлення нової моделі зовнішньополітичної діяльності в умовах анексії Криму та війни на Сході України.

Як бачимо, концепція зовнішньої політики України формувалась як складна рухома система, покликана спрямувати діяльність нашої держави у прагматичне русло з метою ефективного забезпечення для України гідного геополітичного статусу повноцінного та рівноправного суб'єкта у системі міжнародних відносин. Разом із тим динаміка сучасних зовнішньополітичних процесів і міжнародних реалій актуалізує потребу закріплення нових підходів, концепцій, напрямів зовнішньої політики України у відповідних законодавчих актах.

Література до теми

1. Послання Президента України до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України. URL: <https://www.president.gov.ua/news/poslannya-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelenskogo-do-verho-64717>
2. Указ Президента України №121/2021№121/2021. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1212021-37661>
3. Про Річну національну програму під егідою Комісії Україна – НАТО на 2021 рік. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1892021-38845>
4. Кабінет Міністрів розробив Стратегію зовнішньої політики України на період 2021–2024 років для затвердження Радою національної безпеки і оборони (РНБО). URL:

- <https://ukranews.com/ua/news/781213-kabmin-rozrobyv-strategiyu-zovnishnoyi-polityky-ukrayiny-do-2025-roku>
5. Мальський М.З., Мацяк М.М. Зовнішня політика: основи теорії. Львів: Ліга-Прес, 2017. 144 С.
 6. Україна в історії Європи XIX – початку XXI ст.: історичні нариси / За ред. С. В. Віднянського. НАН України. Інститут історії України. К.: Інститут історії України, 2020. 814 с.
 7. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
 8. Заява про без'ядерний статус України від 24.10.1991. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-12#Text>
 9. Закон України «Про основи національної безпеки України». Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text>
 10. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
 11. Вовканич І., Тодоров І. Агресія Росії проти України: виклики демократичним цінностям // Геополітика України: історія і сучасність: зб. наук.пр. / ред. кол.: І. В. Артёмов (голов. ред.) та ін. – Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2020. –Вип. 1 (24). – С. 7-17.
 12. Артёмов І.Мінські угоди, їх наслідки та значення для України // Геополітика України: історія і сучасність: зб. наук.пр. / ред. кол.: І. В. Артёмов (голов. ред.) та ін. – Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2020. –Вип. 1 (24). – С. 41-53.
 13. Горбулин В. Как победить Россию в войне будущего. К.: Брайт Букс. 2020. 256 с.

14. Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. Вип. 29: міжвідомчий збірник наукових праць / відп. ред. С.В. Віднянський. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2020. 341 с.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <http://rada.gov.ua/>.
2. «Дзеркало тижня. Україна». URL: <http://dt.ua/>.
3. «Європейська правда». URL: <https://www.eurointegration.com.ua/>
4. «Українська правда». URL: <http://www.pravda.com.ua/rus/>.
5. Центр Разумкова. URL: <http://razumkov.org.ua/ukr/journal.php>.
6. Науковий журнал «Стратегічна панорама». URL: <http://www.niss.gov.ua/catalogue/5/>